DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.ECON.1.1.4

1.4 IT-аудит в комерційних банках

Глобалізація економіки, розвиток інформаційних технологій, запити сучасного суспільства зумовлюють проведення масштабної трансформації інформаційного масиву в цифровий формат, яка викликає необхідність автоматизації великої кількості процесів, що в свою чергу робить діяльність суб'єктів господарювання зручнішою, підвищується ступінь ефективності її здійснення. Донедавна однією з найбільш важливих задач IT-департаментів банків була модернізація і розвиток IT-інфраструктури. Швидко зростаючий банківський бізнес потребував оперативних змін, гнучкості, надійності, ефективності, керованості. Найбільш популярними IT-проектами цього періоду були проекти впровадження нових банківських продуктів із застосуванням високих технологій, банківських інформаційних систем корпоративного рівня, CRM-систем та інших систем, які б забезпечували швидкий розвиток банківського бізнесу.

Сьогодні актуальною задачею IT-підтримки є не забезпечення швидкого розвитку, а збереження існуючих банківських структур, лінійки банківських продуктів, клієнтів банку за невеликих ресурсних витрат. Досягнення таких результатів можливе при інтенсивному розвитку IT-сфери в банківському секторі, що передбачає оптимізацію IT-інфраструктури банків, здійснення короткострокових проектів, що забезпечують швидку й очевидну віддачу [33].

З одного боку, розвиток IT-середовища значно підвищує ефективність діяльності організацій, пришвидшує здійснення господарських процесів, скорочує витрати, дає змогу повніше досягти цілей діяльності, а з іншого – стає критично важливою підсистемою життєдіяльності організації, що може супроводжуватися значними ризиками, а іноді й спричинити значні збої в роботі внаслідок кібератак. Якщо такі процеси досконало не контролювати, то це призведе до неефективного витрачання ресурсів.

В Україні банківській системі притаманний високий ступінь автоматизації здійснення всіх банківських операцій. Банки, які повністю оцифрували свої бізнес-процеси, будуть займати стійкі лідерські позиції в банківському секторі (рис. 1).

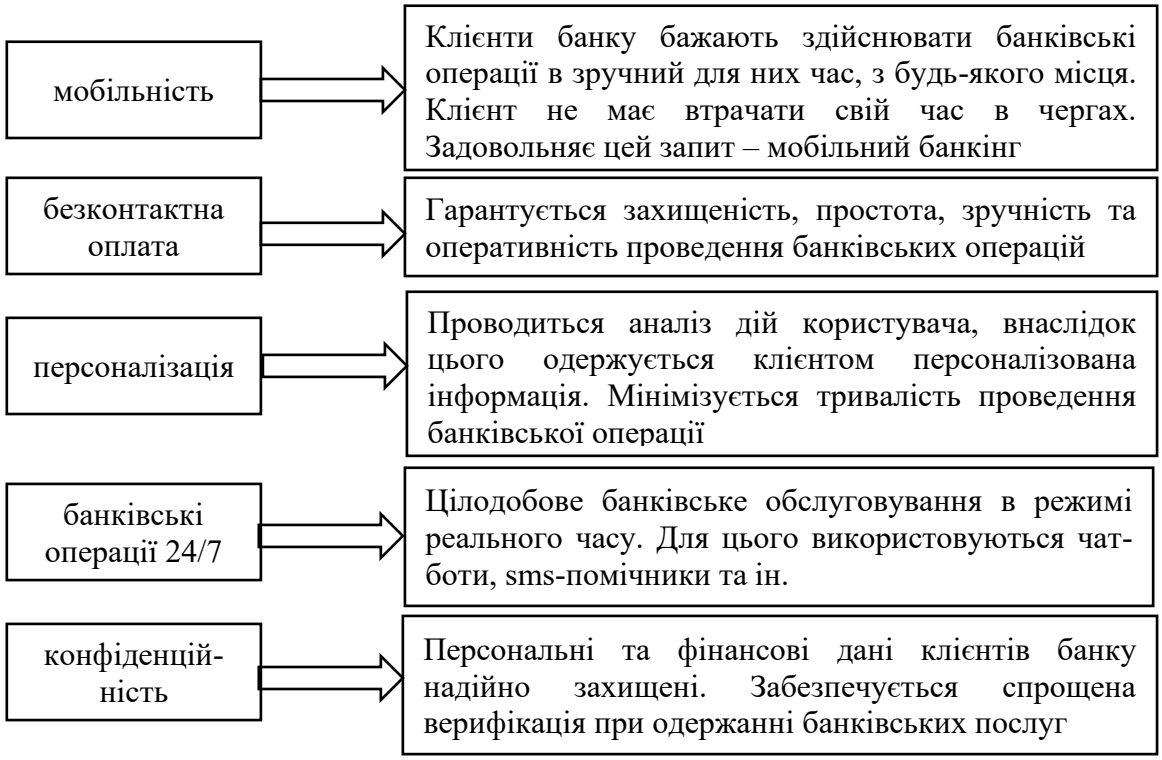

Рис. 1 Очікування клієнтів від автоматизації бізнес-процесів в банківському секторі

В зв’язку з цим, необхідною є перевірка ІТ-сервісів в комерційних банках на предмет виявлення вузьких місць. Проблемні питання використання ІТ-сервісів в банківській системі не завжди помітні фахівцям, які обслуговують їх функціонування, адже вони зазвичай зайняті рутинною діяльністю і на контроль правильності, часу не залишається. Тому важливим є періодичне проведення ІТ-аудиту в комерційному банку, з метою усунення та запобігання виникнення проблем.

Під ІТ-аудитом слід розуміти процес виявлення, моніторингу та оцінки інформаційних ресурсів банківської установи з метою впровадження, підтримки або покращення управління інформацією в організації. ІТ-аудит є незалежною діяльністю, метою якої є надання впевненості з питань управління ризиками, що

пов'язані з використанням інформаційних систем. В останні роки важливість IT-аудиту зросла зі збільшенням попиту на механізми контролю, що можуть захистити цінність IT-системи, можуть покращити банківські бізнес-процеси. До заінтересованих сторін в проведенні IT-аудиту можна віднести, наприклад: керівників комітету з питань ризиків, комітету з питань аудиту, комітету з питань технологій, даних та інновацій, комітету з питань стратегії та трансформації, керівника IT-департаменту комерційного банту та ін. IT-аудит є важливою частиною заходів, що вживаються для зниження операційних та репутаційних ризиків комерційного банку. Фактори, що викликають необхідність проведення IT-аудиту в комерційному банку наведено на рис. 2:

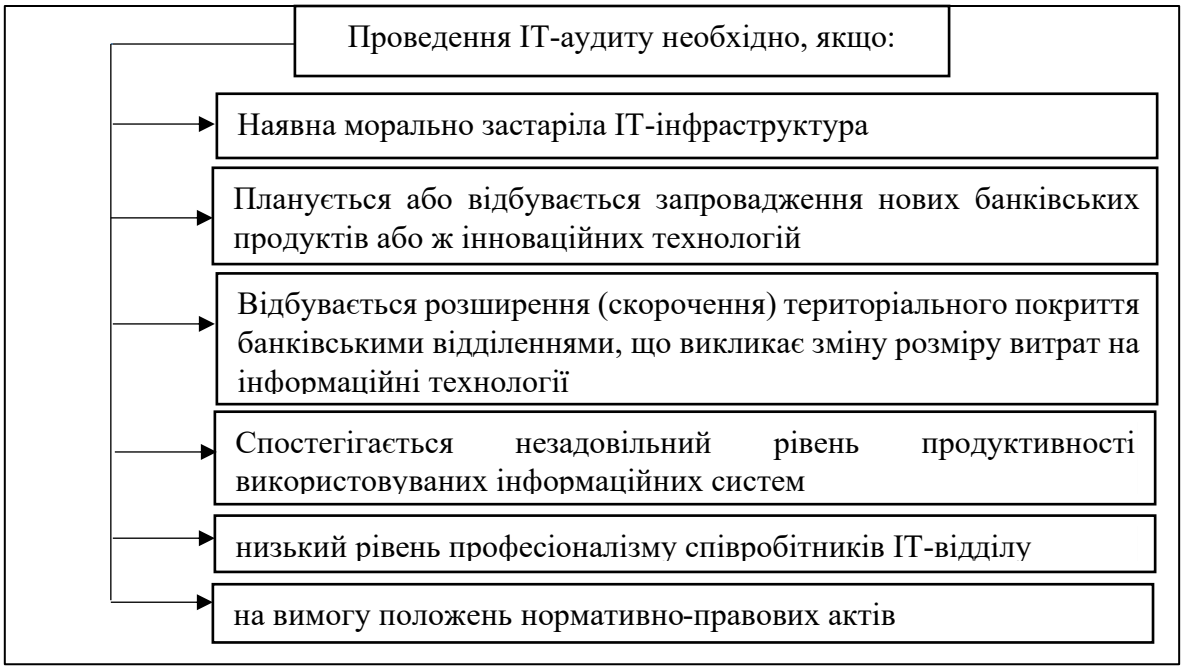

Рис. 2 Фактори, що викликають необхідність проведення IT-аудиту в комерційних банках

IT-аудит в комерційних банках можуть проводити як його співробітники, так і спеціалізовані організації. Адміністрація банку повинна прийняти рішення про обрання суб’єкту проведення аудиту враховуючи всі переваги та недоліки. Керівництву банку треба врахувати, що проведення IT-аудиту сторонніми виконавцями може збільшити розмір так званих трансакційних витрат. До переваг проведення внутрішнього IT-аудиту у комерційному банку слід віднести

більш інтенсивне використання інструментів технології аудиту, завдяки можливості обробки великої кількості даних для цілей аудиту в банках. IT-аудит є частиною управлінського контролю над IT-системою комерційного банку, призначення якого - контроль ефективності системи управління IT-ризиками.

Завдання IT-аудиту можуть відрізнятися в різних комерційних банках і включати в себе аудит загальних засобів контролю IT та аудит засобів контролю прикладних IT. Етапи проведення IT-аудиту в комерційних банках узагальнено на рис 3:

Рис. 3 Етапи проведення IT-аудиту в комерційних банках

Якість аудиторської діяльності буде залежати від професійного рівня аудиторів (об'єктивності їх суджень, надійності зроблених висновків, наявних лідерських якостей), методики виконання та інструментів перевірки, середовища, в якому аудитори виконують свої завдання (наприклад, характеристики середовища контролю, підтримка з боку вищого керівництва тощо). Окрім наведених визначальних факторів успіху при проведенні IT-

аудиту, можна виділити й інші змінні, такі як дотримання етичних стандартів розроблених для IT-аудиторів, адекватне планування IT-завдань і т. д.

Модель IT-аудиту, із урахуванням ієрархії контролю, в комерційних банках наведена на рис.4:

Рис. 4 Модель IT-аудиту в комерційних банках

Цілі IT-аудиту з моменту його виникнення до сьогодення періодично змінювалися. Ці зміни пов’язані з тим, що інвестиції в IT-системи зросли. Нематеріальний актив все частіше сприймається як критично важливий актив для підтримки конкурентоспроможності комерційного банку. Фінансові регулятори, в свою чергу, вимагають від комерційних банків посилення впливу системи внутрішнього контролю щодо IT-процесів.

На сьогодні, цілями IT-аудиту в комерційних банках є :

1. оцінка ефективності контролю за проектуванням, розробкою та управлінням ІТ-системами з метою оцінки їх надійності, цілісності та доступності інформації, а також її здатності виконувати банківські операції;

2. моніторинг ризиків, пов'язаних з ІТ та заходами, спрямованих на їх мінімізацію;

3. забезпечення адекватності та ефективності стратегій, політик та інструментів ІТ-безпеки.

Керівники вищого рівня очікують від ІТ-аудиторів підтримки в оцінці потенціалу ІТ-систем для підвищення ефективності та результативності бізнес-процесів, а також забезпечення цілісності інформації, що використовується для здійснення банківських операцій.

Критично важливими факторами успіху при проведенні ІТ-аудиту, які сприяють формуванню додаткової вартості в комерційному банку, є:

- підтримка вищого керівництва,
- лідерство,
- комунікативні навички для формування гарних відносин з ІТ-відділом,
- наявність сильного контрольного середовища в організації,
- професіоналізм аудиторів,
- здатність розуміти проблеми (ризики), пов'язані з ІТ-системою, та надавати цінні рекомендації та ін.

Якщо узагальнити, то, здатність ІТ-аудиту створювати додану вартість залежить від трьох основних груп факторів:

Перша стосується характеристик середовища в якому працюють ІТ-аудитори, оскільки підтримка, що отримує підрозділ ІТ-аудиту від генерального директора та вищого керівництва, має вирішальне значення для успіху роботи, яку виконують ІТ-аудитори.

Друга група факторів - здатність ІТ-аудиторів підтримувати зв'язок з організацією та розуміти основні ризики, пов'язані з її формуванням та використанням ІТ-системи.

Третя група пов'язана з поведінковими навичками, такими як лідерство та побудова взаємовідносин.

Щодо ІТ-ризиків, при проведенні аудиту, то необхідно застосовувати цілісний підхід при проведенні їх оцінки. ІТ-безпека є пріоритетом для захисту комерційних банків від кібератак та забезпечення цілісності інформації, що обробляється. Тому аудит ІТ-безпеки є першочерговим видом діяльності, що здійснюється. ІТ-аудити є ключовим компонентом для забезпечення якості інформаційних систем та прикладного програмного забезпечення [30]. Без надійних інформаційних систем і результативних ІТ-заходів контролю, організація не в змозі правильно виконувати операції/транзакції та узагальнювати надійну фінансову звітність, що, своєю чергою, впливає на рівень досягнення поставлених перед нею завдань та цілей [31]. Об’єктами ІТ-аудиту можуть бути (рис. 5):

Проведення ІТ-аудиту забезпечує:

- об’єктивну оцінку досягнення визначених цілей та завдань під час організації та управління ІТ-середовищем банківської установи, що перевіряється, в частині дотримання вимог законодавства, актів і рішень органів управління, збереження активів;
- оцінку рівня надійності інформаційних (автоматизованих) систем, зокрема у всіх суттєвих аспектах конфіденційності, цілісності, доступності (безперервності);
- ідентифікацію загроз і ризиків безпеки інформації та інформаційних (автоматизованих) систем (включаючи безпеку персональних даних) та окреслення методів та способів ефективного управління ними з метою зменшення їх негативного впливу;
- оцінку результативності та ефективності інформаційних процесів, функціонування інформаційних (автоматизованих) систем, організації керівництва і управління ними, зокрема виявляти неналежні заходи контролю;

Рис 5. Об’єкти IT-аудиту

- надає оцінку законності та ефективності використання коштів та інших активів для автоматизації інформаційних процесів, упровадження та використання інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних технологій [32].

Проведення аудиту може здійснюватися комплексно, усієї IT-системи комерційного банку або ж окремих її сервісів, що викликають виникнення найбільших за обсягом або частотою кризових ситуацій. Виділяють різні види IT-аудиту (таблиця 1):

Таблиця 1

Види IT-аудиту

№	Вид аудиту	Характеристика
1	Експрес-аудит	Аудитор збирає загальні дані про IT-інфраструктуру замовника з метою проведення оцінки її складності, виявлення проблемних місць, оцінки ефективності та використання технічного обладнання. В результаті проведеного аудиту замовник буде мати інформацію про перелік перевіреного обладнання, робочих місць, програмного забезпечення, серверів та мережевого устаткування. Звіт аудитора також буде містити інформацію про напрямки модернізації IT-інфраструктури та рекомендації щодо її втілення.
2	За визначеним напрямком або за визначеним критерієм	Аудитор проводить перевірку конкретної, визначеної замовником, складової IT-інфраструктури (наприклад, серверу, кабельної мережі, вимірювання швидкості передачі даних, електронної пошти, телефонії, хмарних серверів, дослідження систем захисту, архівування, програмного обладнання та ін.). При цьому проводиться опис аудитором виявлених проблем, зазначаються причини їх виникнення та надаються рекомендації по їх виправленню. Використання даного виду аудиту доцільне при наявності локальних, а не комплексних проблем в IT-інфраструктурі замовника.
3	Комплексний аудит	Експерт в повному обсязі здійснює перевірку IT-інфраструктури замовника аудиту, метою якої є створення глобального проекту з модернізації за для досягнення високих показників ефективності системи, що перевіряється. Цей вид аудиту є найповнішим і найбільш тривалим, проте дає повну картину стану справ комерційного банку

Таким чином, IT-аудит — це комплексне дослідження й аналіз діючої IT-інфраструктури комерційного банку, що дозволяє вирішувати проблемні питання, визначати якість IT-інфраструктури і виявляти її відповідність поточним та стратегічним цілям комерційного банку; встановлювати рівень їх відповідності заданим критеріям; оцінювати ефективність її використання. Обсяг функції IT-аудиту постійно розширюється. У той час, як раніше мета була

в основному зосереджена на перевірці загальних і прикладних засобів контролю, то сьогодні заінтересовані користувачі очікують від IT-аудиторів проведення оцінки ефективності IT-системи, а також в оцінки системи та засобів контролю IT-безпеки. Оцінка ризиків та інформаційна безпека є двома найбільш затребуваними видами IT-аудиту. На порядок, періодичність та модель проведення IT-аудиту в комерційному банку впливає специфіка банківської діяльності.